

ЕЛЕМЕНТИ ДРЖАВНЕ МОЋИ

Сажетак: Аутор анализира шест елемената које чине државну моћ. То су, (1) становништво државе (његова бројност и структура), (2) територија (величина и квалитет), (3) привредни потенцијали и економска искоришћеност, (4) оружана сила, (5) спољнополитичка прилагодљивост, (6) национална култура. У својој анализи аутор објашњава значај ових чинилаца за велике, али и географски и популацијски мале државе и нације, које такође могу постати утицајне у међународној заједници.

Кључне речи: Држава, моћ, становништво, територија, економија, оружана сила, спољна политика, култура

Уводна разматрања

На нивоу јединке, моћ је способност појединца или групе да оствари сопствене циљеве чак и уколико се други субјекти томе супротставе. На нивоу политичких елита, моћ је способност да се друштво усмери ка остварењу намераваних циљева. Дакле, моћ можемо дефинисати и као капацитет једног друштвеног система да делује у интересу колективних циљева. Обично је то скуп онога што држава жели да постигне или сачува у односу на друге државе.

Међутим, како су државе различите, дакле имају одређене мање или веће капацитете, тако и политичке елите у тим државама делују у оквиру датих капацитета. Моћ једне државе чини низ елемената који произилазе један из другог. Односно, сваки претходни елемент чини основу за настанак следећег. Од снаге претходног, у доброј мери зависи и снага следећег елемента.

Када говоримо о држави у политичко-антрополошком смислу, основ за настајање држава представљао је онај историјски тренутак када одређена етничка престаје да буде номадска и када заснива прве заједнице на датом простору, на коме ствара услове за живот, развија специфичан начин живота (културу) и спремност да ту територију брани.¹ Ако бисмо се подобрије позабавили овим

¹ Ово је касније за последицу имало позиционирање државе као друштвене организације која представља организацију политичке власти, и културног простора дате нације.

последњим, дакле спремност дате етнице да брани простор на коме се зауставила, овај поступак показује две карактеристике. Прва карактеристика произилази из значаја који дати простор има за етницу, и другу, одлуку да се заустави баш на том простору, односно потребу да се на њему трајно настани. Из овог антрополошко-политиколошког модела настају сви други елементи, као што су структура државе, развој цивилизацијских система, и један важан сегмент – стварање могућности за одбрану датог простора (територије). Дакле, војна снага је била један од првих компонената снаге одређене етнице која је током свог развоја стварала сложену друштвену организацију каква је држава. Током истраживања овог феномена, може се поставити питање зашто су се поједини народи зауставили баш на неком месту и баш на њему засновали своје државе? Истраживања су указивала на многе узроке, али су се издвојила два. Климатски услови и могућност развоја привреде биле су важне претпоставке опстанка и претпоставка изградње државе, а који су током наступајућих векова биле и претпоставке њене снаге.

Поред територије, савременије схватање државе подразумевало је Владу и народ који на тај начин заокружују друштвени феномен који се зове држава. Каснији развој државе донео је њена различита тумачења и схватања. Савремена схватања подразумевају и дају велики значај политици и политичким процесима у њеном стварању.²

Државу, наравно можемо посматрати не само као актера у међународној заједници и чиниоцима који представљају њену снагу, већ и као унутрашњу организацију друштва из чијег система проистиче њена спољнополитичка моћ. Модерна држава има монопол над над структурама силе и опорезивања. Овај монопол најважнији је унутрашњи покретач и извор њене моћи. Национална држава има управни апарат (Владу) и законе који се односе на њене грађане. Већина грађана говоре истим језиком, који се као званични национални језик користи у званичној комуникацији.³

Сматра се да су народи и нације које су створиле државу, заокружиле свој национални идентитет. У предстојећим историјским фазама, те нације и њихове државе улазе у специфичне односе сарадње и ривалитета са другим нацијама и државама и на тај начин постају активни чланови међународне заједнице.

Модерно схватање моћи (снаге) државе подразумева шест основних елемената, на којима се заснива њена снага и развија као ауторитет у међународној заједници. То су : становништво, територија, привредни потенцијали и њихова економска искоришћеност, оружана сила, спољнополитичка прилагодљивости и национална култура.

² Једно од њих формулише државу као политички организовано друштво, односно друштво које је организовано као политичка јединица. Оваква тумачења државе била су карактеристична за Херберта Спенсера. О његовим схватањима државе погледати детаљније, *System of Syntetic psilosophy, i Principies of Sociology, VOL. I-III, New York, 1876-96.*

³ Детаљније, Томас Хилан Ериксен, *Етницитет и национализам*, Библиотека XX век, Београд, 2004, стр.188.

Први елемент државне моћи

становништво

Постоје три основна елемента које одређено становништво мора да испуни, како би оно представљало снагу државе коју презентује. То су: бројност, образованост и радна способност. Популативна бројност одређеног простора који представља државу, важан је елемент демографске вредности дате државе. Та бројчана вредност огледа се у три елемента. Први је значај саме *територије*, јер баш та територија (односно држава) има толики број становника, што је чини демографски супериорнијом у односу на друге територије (државе) које су демографски инфериорне. Образованост становништва је такође један од елемената снаге једне државе (друштва). Образованост подразумева да су становници на датој територији способни да прате нове процесе у технологији, комуникацијским тековинама, трговини, економији, праву, војној индустрији, политици, итд. Уколико образованост не пада, или не стагнира у датој држави, ову државу стално ставља у први ред оних заједница које читаву цивилизацију вуку ка прогресу. Коначно, и трећи елемент јачине демографског фактора дате државе је радна способност становништва. За поједину државу јако је важно да радна способност становништва буде велика и појединачно узета да што дуже траје, као и да са друге стране, та радна снага буде што млађа. Дужина радне способности представља искуство и дужи век искоришћености, а младост, демографску обнову и свежину.

Међутим, овладавање савременим технологијама, могу значајно умањити утицај демографског фактора. У свету постоје примери малих нација које су своје државе засновале на малим територијама, али које су стицајем одређених околности своје државе учиниле врло утицајним у светској заједници. Овде можемо навести пример Кувајта, Швајцарске и Јапана. Кувајт је једна од најмањих територија на планети. Али је богатство тла на коме је формирана држава Кувајт пребогата нафтом и другим дериватима, па је ова чињеница Кувајт учинила једном од најбогатијих држава на планети. У Европи, Швајцарци су начинили један од најсавршенијих банкарских система, што је имало за последицу да се ова мала алпска држава централне Европе, претвори у једну од најмодернијих држава света, која је препознатљива у свету као најутицајнији светски поверилац. Коначно, Јапан, држава са малом територијом, која је још и ограничена природним путем јер Јапан заправо представљају острва распоређена у јапанском мору и атланском океану. Без обзира на ову географску чињеницу, радна способност и образованост (посебно техничко-технолошка) Јапанаца, учинила је Јапан једном од најутицајнијих држава на планети.

Други елемент државне моћи

територија државе

Ако је територија једне државе простор, онда је сваки међународни поредак био у суштини територијални.⁴ Територија је један од основних предус-

⁴ Рејмон Арон, *Мир и рат међу нацијама*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2001.

лова настанка државе. Она обједињује више чинилаца основних за развој заједнице и изградњу државе. Један од првих предуслова је привредни чинилац који заједници обезбеђује опстанак и војни који обезбеђује безбедност. Територија једне државне заједнице такође представља један од битних чинилаца њене снаге. Ако национална заједница заузима већи простор, претпоставка је, да она баштини већу количину природног богатства. Као потенцијали једне државе свакако се подразумевају и одређене геополитичке карактеристике простора на којима је држава формирана. Такве геополитичке карактеристике могу бити излаз на море, планински венци, речни потенцијали и друга природна богатства.

На основу горе изнетог, може се закључити да су се у најранијој фази формирања заједнице каква је држава, формирала и два елемента која су у каснијем развоју држава у међународној заједници, представљали елементе разлике међу њима. А то су привреда (у каснијем развоју економија) и одбрана територије (у каснијем развоју оружана сила). Трајно настањивање на одређеном простору ствара основу за формирање државе.⁵

Стварање државе на одређеном простору имало је и својих других последица. Те последице биле су резултат стварања обичаја који су настали и који су се дешавали унутар заједнице. Реч је о култури која касније представља један од сегмената развоја државе.

Да би представљала елемент државне моћи територија на којој је формирана одређена држава, мора да испуњава неколико карактеристика. То су: величина, квалитет и значај у односу на друге територије (државе). Величина територија је један од кључних елемената државне моћи. Уколико територија захвата већу површину, она омогућава и ширу искоришћеност простора и већи квалитет. Квалитет дате територије подразумева могућност пољопривреде, минералне, рудне и енергетске искоришћености.⁶ Коначно, значај дате територије може представљати елемент државне моћи уколико има значаја и за друге државе. То подразумева да је држава важна за саобраћајне и друге комуникацијске везе и других држава, као и да је тешко изоловати у економском и саобраћајном, дакле и у политичком смислу. Саобраћајне и комуникацијске везе са другим просторима могу бити дате или изграђене. Датост значаја одређеног простора подразумева природне карактеристике које има одређена држава на својој територији. Те природне карактеристике су на пример: територијални излаз на море, број речног потенцијала, однос равничарских и планинских потенцијала, односно посед оба или поседовање само једног. Из свих ових вредности простичу и други, на пример, могућност развоја риболова, развој пољопривреде и сточног фонда, развој енергетских и рудних потенцијала. Међутим, уколико држава нема неке од ових карактеристика, она може утицати на одређено побољшавање вредности територије на којој се налази. Када

⁵ Ово не мора бити правило. Наиме настањивање одређене етнице на неком простору, не мора да значи нужно и формирање државне творевине.

⁶ Дата територија омогућава коришћење ресурса, а од способности њихове експлатације и пласмана у највећој мери зависи просперитет и снага одређене државе.

ово констатујемо, мислимо пре свега на изградњу саобраћајне инфраструктуре (изградња путева, пруга и аеродорума), затим повезивање речних токова, пробијање тунела и изградња вештачких језера и канала, као и пловних путева.

Трећи елемент државне моћи

економија, привредни потенцијали и економска искоришћеност

Привредни потенцијали подразумевају у својој основи просторе који се могу искористити за исхрану становништва, могућност узгоја стокe и развој рибарства. У својој вишој категорији, привредни потенцијали су и фабрике, трговине и банкарство, односно они представљају основу за развој привредних грана који се развијају економију.⁷ У почетној фази развоја заједнице, на производњу хране важан утицај је имала клима, али су се са развојем механизације, у значајној мери елиминисали неповољни климатски услови који су имали утицаја на развој пољопривреде. За привреду и економију једне земље, врло је важно да ли она може да прехрани сопствено становништво, односно да ли привреда једне државе може прво да задовољи потребе властитог становништва, а у вишој фази свог развоја да се упусти у такмичење са другим привредама. Без обзира на веће или мање привредне потенцијале једне државе, њихова пуна економска искоришћеност је важна за њен даљи развој.⁸ У савременим проценама економске моћи једне земље, подразумевају се и следећи параметри: разноврсност у производњи и извозу; комплетирана индустрија; широке финансијске могућности и образована научно-техничка елита која може да одржава и унапређује економију дате државе.

Привреда и економија, представљају основни капацитет за развој других сегмената државе. На пример војске, али и националне надградње, као што је област културе. Поред осталог, национална привреда и економија омогућавају запосленост становништва дате државе, што даље има за последицу сваколики напредак нације. Богато друштво, има основа за даљи просперитет, као и могућност даљег напретка и савлађивања технолошких задатака које доноси даљи развој цивилизације. Друштва која нису на прави начин искористила привредне потенцијале који се налазе у оквиру њихове националне државе, односно која нису успела да изграде развијену економију осуђена су на стагнацију, а у блиској будућности и на губитак сопственог државног и националног идентитета. Слаба привредна основа, неразвијена економија, ствара слабу државу,

⁷ Привреда се обично дели на секторе: *примарни*- пољопривреда, лов, риболов и шумарство, *секундарни*- индустрија, рударство, грађевинарство и производно занатство, *терцијални*-саобраћај, трговина, туризам, угоститељство, занатство, банкарство и комунална привреда.

⁸ Показатељи привредних потенцијала и економске искоришћености, традиционално се израчунавају на основу укупне производње одређене државе током једне године. Ова маса добара статистички се израчунава путем бруто националног производа. Он представља укупну вредност добара произведених током једне године у одређеној држави. Овај количник још увек није показатељ привредне и економске снаге одређене државе. Та снага може бити релевантна само ако се упореди са привредним и економским растом других земаља.

чији је утицај у међународним односима незнатан, дакле државу, коју је лако прегласати у међународним организацијама и савладати на разне начине и по разним основама, и нацију која губи свој национални културолошки идентитет и нужно прихвата други.

Четврти елемент државне моћи

оружана сила

Оружане снаге представљају наоружану силу неке земље, обучена и опремљена за рат. Оружана сила састоји се углавном од свих родова њене војске и подразумева целокупну војну инфраструктуру, као и војну индустрију. Најчешће се оружане снаге називају војском једне државе. Основни задатак Војске је да да делује у условима ратног стања, најчешће када је угрожен интегритет дате државе. У новије доба, оружана сила/(војска) често се употребљава и у условима помоћи властитом становништву, што се обично дешава приликом великих елементарних непогода (пожари, земљотреси, поплаве, итд). У савременим условима припадници оружаних снага једне државе могу учествовати и у мировним мисијама широм света, обично у склопу мировних снага Уједињених Нација. Уколико је држава чланица одређеног војног савеза, онда најчешће њене оружане снаге учествују и у војним акцијама тог савеза.

Једна од најважнијих карактеристика укупне снаге једне државе, је њена војна моћ. Она има двоструку функцију. Прва је да је Владе држава које је поседују углавном формулишу као одбрамбену или одвраћајућу снагу од могуће оружане агресије. Међутим, у многим случајевима она представља и офанзивни потенцијал дате државе усмерен према другим државама.

Различити су критеријуми према којима се мери јачина војне силе одређене државе. Ти, такозвани традиционални критеријуми, углавном су подразумевали број војника, затим бројност војне инфраструктуре под, којом, су се даље, подразумевале величина и број касарни, аеродрома, војних база и других војних центара, затим број авиона, оклопних средстава, бродова и подморница, а код великих држава, регионалних и супер сила и број носача авиона⁹ и других великих технолошких војних средстава.¹⁰ Ови традиционални показатељи војне моћи једне државе помало су потиснути новим временом које је са собом

⁹ Девет земаља активно користи 20 носача авиона: САД, Велика Британија, Француска, Русија, Италија, Индија, Шпанија, Бразил и Кина.

¹⁰ У својој књизи *Сила и моћ у међународним односима*, др Радослав Стојановић напомиње да војни потенцијал подразумева бројност армије и број становника подобних за мобилизацију, стратешки кадар, квантитет и квалитет наоружања, геостратешки значај територије, систем утврђења, систем командовања, организација позадине, обука војске и становништва, борбено искуство и др. Према истом аутору, војно-технички потенцијал подразумева усклађеност економије и производње војне опреме, способност прилагођавања производње за ратне потребе, усклађеност науке, технике и производње са потребама војне силе у датом тренутку итд. Погледати, др Радослав Стојановић, *Сила и моћ у међународним односима*, Радничка штампа, Београд, 1982, стр. 60.

донело и нове технолошке могућности. Данас и државе које немају бројну армију, могу бити војно моћне уколико поседују најсавременију војну технологију. Радари, телекомуникације, ракете и друго високо-технолошко оружје могу заменити читаве армије људи, тако да се у савременим војним условима, војна снага самерава углавном поседовањем најсавременијег оружја, али и способношћу да се савремена технологија примени и даље прати.

Од краја Другог светског рата, војно најјачим државама сматрају се оне које поседују нуклеарно оружје. Њихов број није поуздан, јер се сумња да неке од њих тајно развијају тз. нуклеарни програм. Међутим, поуздано се тврди да данас САД, Русија¹¹, УК, Француска, Кина, Индија и Пакистан имају нуклеарно оружје. Сматра се да га имају још и Израел и Северна Кореја и претпоставља Иран. Државе које најдуже поседују нуклеарно оружје, настоје да га ограниче и спрече његово ширење.

Пети елемент државне моћи

спољнополитичка прилагодљивост

Спољна политика је увек политички однос једне државе према другој држави или групи држава. У тај претежно традиционални политички корпус, спадају и економски, војни, културолошки и многи други аспекти спољне политике. Као спољна политика једне земље, она може бити део спољних политика групе земаља које су опет, део неког савеза заснованог на политичком, економском или војном интересу.

Као битан чинилац спољне политике државе спада такозвана спољнополитичка прилагодљивост. Она је важна, јер је свака спољна политика заправо курс/правац, према којем се једна држава односи у међународним односима. У најопштијем смислу, спољнополитичка прилагодљивост подразумева да се међународни правац државе води тако, да не изазива конфликте, прати савремена кретања у међународној политици, проналази савезнике у политичком, економском и војном смислу, а све то у циљу чувања сопственог спољнополитичког идентитета и интереса.

У условима блоковско-идеолошке поделе света, доминантан пројект спољнополитичке прилагодљивости, била је политичка концепција *неутралности*. Концепт неутралности је кроз историју доживљавао своје модификације. Традиционална неутралност, подразумевала је политичку и војну неангажованост, односно избалансиране политичке односе са свим странама у сукобу и војно неучествовање у конфликтима ван сопствене територије. Војна неутралност обично подразумева и државну, али то не мора да буде правило. Држава може да буде чланица међународних организација, али уколико њена војска не

¹¹ Под овим се подразумевају нуклеарни потенцијали. После распада Совјетског Савеза, на територији Белорусије, Казахстана и Украјине, остало је нешто од нуклеарног потенцијала бившег Совјетског Савеза. Међутим ниједна од поменутих држава није желела да настави нуклеарни програм.

учествује у војним операцијама тих организација има обавезу да информише међународну заједницу да њена оружана сила неће учествовати у војним операцијама организација којима припада, што даље подразумева, да се неће војно мешати у сукобе трећих држава тј. да ће војно употребити силу само ако буде војно нападнута и на тај начин изложена страном војној сили.¹²

Шести елемент државне моћи

национална културна

Култура представља широк појам и има различите класификације. За овај рад је битно одређење националне културе. У ужем смислу култура се односи на начин функционисања једног друштва.¹³ Традиционална култура подразумева баштину која се преноси са генерације на генерацију док термин савремена култура подразумева новија људска достигнућа.

У вези са горе наведеним, укупна достигнућа једне нације подразумевају се под термином национална култура. Национална култура истиче оне идеје на основу којих се у одређеној заједници одређује оно што је важно, вредно и чему дато друштво тежи. Иако се данас достигнућа одређеног народа углавном везују за економско-материјалне показатеље, висока достигнућа у класичној култури, као што су књижевност, музика, сликарство, високо се вреднују у међународној заједници, а успеси појединаца у овим областима доприносе престижу нације и државе.

У циљу промоције сопствених културних достигнућа, многе државе поред дипломатских и конзуларних представништва отварају и културне центре у страним државама. На њима се презентују истакнути уметници из разних области културе, организују изложбе, филмске и позоришне представе, али и отварају школе за учење језика чиме се у страномј средини презентују достигнућа сопствене лингвистике и књижевности.

Током колонијалних освајања неке европске колонијалне силе су помоћу једноставног копирања културних модела организовале своје колоније. На тај начин из својих држава у колоније су преношени образци школских система, политичко-правни, економски и други модели у ваневропске просторе.¹⁴

Треба напоменути да у међународним односима није чест случај, али да постоје примери где поједине државе везују свој културни идентитет за неку другу државу. Тако је, на пример, Румунија у процесу стварања националне самосвести имала потребу стварања културне разлике у односу на своје словенске суседе. Зато је изабрала Француску и њену културу као образац према

¹² Детаљније, Милован Радаковић, *Политички и војни аспект неутралности*, Политичка Ревизија, бр.1, 2011, стр.297-307.

¹³ То подразумева и начин облачења људи, њихове обичаје, начин на који раде и стварају, религиозне обреде. Погледати, Ентони Гиденс, *Социологија*, Економски факултет, Београд, 2003, стр. 24.

¹⁴ Најдоминатнији примери преношења културних модела у ван европске просторе су пример Шпанског културног модела у просторе Јужне Америке, затим Британског у Источну Африку, Аустралију и Северну Америку, Француског у Западну Африку, Карибе и неке делове Азије итд.

коме ће обликовати властите културне параметре,¹⁵ а који су видљиви у архитектури, књижевности и другим видовима културе.

Закључна разматрања

Различите државе поседују различите количине моћи. Ово пре свега због другачијих елемената и капацитета које конструишу одређену државну заједницу. Капацитетима се осигуравају елементи за постизање датих државних циљева. Евентуално неиспуњавање циљева, између осталог, проистиче и због немогућности да се мобилишу осећања обавезе и вредности у постизању колективних циљева.

У основи државне моћи налази се шест основних елемената: (1) становништво, (2) територија државе, (3) привредни потенцијали и њихова економска искоришћеност, (4) оружана сила, (5) спољнополитичка прилагодљивост и (6) национална култура.

Становништво једне државе и његов значај можемо карактерисати на два начина. Први као демографски чинилац, где државе не морају бити економски снажне, али где њихов демографски количник представља потенцијал и основу за снажну државу. Такве државе су нпр. Кина, Индија, Бразил, Индонезија, Мексико.

Други основ за самеравање јачине државе према параметрима становништва је образовна структура. Образованост становништва једне државе, у значајној мери може компензовати неке друге недостатке, на пример, њену географску величину. Као пример овако узетог параметра државне снаге можемо навести пример Јапана, Јужне Кореје, Кувајта, Сингапура, где је становништво високо образовано у овладавању савремених технологија, што је допринело значајном развоју државе.

Када је реч о становништву, њена мобилност је важна карактеристика и важан елемент моћи једне државе. Треба напоменути да мобилност становништва најчешће настаје из три разлога. Она је изразита у случајевима рата, великих природних катастрофа и у случајевима националног окупљања око неког питања. Наиме, способност да се одреди циљ и колективне обавезе и задаци представља моћ да се држава усмери ка одређеним циљевима, а мобилност становништва представља средство за постизање колективних, односно државних интереса

Територија има двоструки значај за државну заједницу. Са једне стране њена величина обезбеђује сировинску основу за развој разних грана индустрије, а може обезбедити и поседовање значајних привредних, политичких и војних тачака, као што су приступ мору, рекама, или планинама, важних саобраћајних чворишта што значајно може помоћи развоју привреде и економији и

¹⁵ Треба напоменути да Румунија никада није била део француског имперјалног царства. Она је преко руских велепоседника, који су на својим имањима неговали француски језик и културу, усвоја културу Француске, на тај посредан начин. Више о овоме, Бранимир Стојковић, *Идентитет и комуникација*, ФПН, Београд, 2002, стр.16.

међународној позицији једне нације организованој у држави.¹⁶ Квалитет одређене територије такође може имати значаја у укупном потенцијалу одређене државе. Наиме, неке државе се формирају у географски повољнијим просторима (нпр. Мађарска), а неке у неповољним пустињским пределима (нпр. Саудијска Арабија). Али то не мора да буде правило. Саудијска Арабија има знатан потенцијал у нафтним дериватима, те је њено становништво знатно богатија од мађарског.

Привреда је следећи важан елемент државне моћи. Реч је о делатности која обухвата производњу и расподелу производа важних за функционисање друштва и државе. Светска привреда је појам који се односи на глобалну делатност у којој свака држава има свој учинак. Национална привреда је делатност у оквиру једне државе. У том смислу могли бисмо да констатујемо да трећи елемент државне моћи представља привреда и привредни потенцијали. Они су унапред дати, али способност (или неспособност) њихове привредне искоришћености може представљати један од најбитнијих чинилаца укупне моћи једне државе. Као пример оваквог става, можемо навести пример Кувајта. Кувајт је једна од демографски и географски најмањих држава на планети. Географски се налази у релативно неповољним природним условима, али способност да се максимално искористе енергетски потенцијали ове државе, учинили су ову земљу једном од богатијих и утицајнијих држава на Блиском Истоку.

Четврти елемент државне моћи једне државе је њена оружана сила. Оружана сила представља тз. тврду моћ једне државе. Војска сила једне државе углавном је намењена за одбрану земље од спољне агресије. Међутим, може бити употребљивана и као оружано дејство на неку другу државу. Војска може имати задатак и да чува неке важне области у унутар државе, да делује у садејству са полицијом, а такође и да помаже у случају елементарних непогода. Модерно доба не познаје само њену снагу у људству, већ прихвата и чињеницу поседовање модерног наоружања и обученост за његово коришћење. У модерно доба, оружане снаге једне државе не морају бити бројне, да би деловале одвраћајуће на потенцијалног агресора. Довољно је да њени припадници поседују савремено овладавање средствима и модерно оружје па да се сврстају у модерну и јаку одбрамбену снагу.

Спољнополитичка прилагодљивост (коју можемо означити и као дипломатску еластичност) представља једну од могућности за деловање поједине државе у међународној комуникацији, односно могућу основу за комуникацију са другим државама. Треба разликовати спољну политику групе држава и спољну политику само једне државе. Новија политичка историја је познавала две врсте оваквог спољнополитичког опредељења-неутралност и несврстаност.¹⁷ Стим што је неутралност класичнији пример спољнополитичке прила-

¹⁶ Територија у смислу државне територије у комуникацијском смислу може бити значајна и ако повезује важне правце ван матичне државе, ако преко ње воде битни енергетски правци (нпр. гасовод, нафтовод итд. ...).

¹⁷ Реч је заправо о међународном покрету, који је настао педесетих година 20 века. Сврха покрета која је написана у Хаванској декларацији 1979. године је да осигура националну независност, територијални интегритет и безбедност несврстаних земаља у њиховом настојању, да зауставе

годљивости, с обзиром на чињеницу да је несврстаност била обележје за велику групу земаља које су заправо представљали покрет.

Један од важних сегмената државне моћи и њеног утицаја у међународној заједници је национална култура. Култура је временски „печат“ једне нације, а односи се на образце везане за мишљење, живљење, циљеве и деловање нације, па тако и државе која представља матицу одређене културе.¹⁸ Национална култура је врло важна за опстанак друштва које је створило дату државу, њен временски идентитет, и јасан показатељ развоја једне нације и државе.. Култура представља својеврсно “национално огледало” сопствених вредности а затим и духовну снагу једне државе. Неке европске државе су путем колонијалних освајања, јачину сопствене културе преносиле далеко ван европских простора. У томе су нарочито предњачили Британци, Французи, Шпанци, Португалци, Холанђани, Белгијанци.

У новије време, у литератури се често у односима између држава појављују термини „мекана“ и „тврда“ моћ. Ако бисмо анализирали значење ова два термина, онда би под „меком моћи“ подразумевали политичку снагу једне државе, да без употребе оружане силе, приволи другу државу (или више њих) на жељено понашање у међународној заједници. „Мека моћ“ једне државе би такође била способност једне државе да контролише политичке и економске циљеве друге државе, или групе држава, на начин да им ограничава стратегију за остваривање сопствених политичких или неких других интереса. Једна од карактеристика „меке моћи“ је способност одређене државе да обликује спољнополитичко понашање друге државе, или више њих, односно да их приволи да обликују политички и економски систем у правцу које прва то пројектује.

„Тврда моћ“ једне државе подразумева оружани сукоб страна, у којој једна страна излази као победник. У последњим декадама 20. и првим декадама 21. века, и економске санкције као и разни облици привредних притисака на једну или више држава, такође се третирју као облик „тврде моћи“. Такође, елементе „тврде моћи“ можемо наћи и у заплени дипломатских и других објеката друге државе, који представљају чин заплене на сопственој територији. Предмети заплене су различити па могу бити чак и путнички авиони, али и материјална средства грађана друге државе. Треба напоменути да „тврда моћ“ има карактеристике које могу бити испољене и према трећим државама које нису у непосредном сукобу.¹⁹

имперјализам, колонијализам, неоколонијализам, апархејд И расизам. Такође И све облике агресије, окупације, доминације машања или хегемоније. Покрет је И против блоковске политике. Земље чланице покрета руководе се са пет принципа: узајамно поштовање територијалног интегритета И суверенитета;узајамно ненападање;узајамно немешање у унутрашње послове;једнакост И узајамна корист И мирољубива коегзистенија.

¹⁸ Детаљније, погледати, Maciois John, Gerber Linda Marie, *Sociology*, (2011), Toronto, Pearson Prentice Hall.

¹⁹ Током деведесетих година 20. века, у грађанском рату на простору некадашње Југославије, снаге НАТО пакта, бомбардовале су Кинеску амбасаду у Београду. С обзиром да се дипломатска представништва третирају као део државе коју презентују, „тврда моћ“ је овде испољена према трећој држави која није била део грађанског рата на југословенским просторима.

Литература:

1. Aron Remon, Mir i rat među nacijama, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremskim Karlovcima-Novim Sad, 2001.
2. Atlas of Military History, Parragon, 2013.
3. Balandije Žorž, Politička antropologija, Biblioteka XX vek, Beograd 1997.
4. Chaumont Charles, The United Nations and Neutrality, 1957.
5. Domenak Žan Mari, Evropa kulturni izazov, Biblioteka XX vek, Beograd, 1991.
6. Eriksen Hilan Tomas, Etnicitet i nacionalizam, Biblioteka XX vek, Beograd, 2004.
7. Gerc Kliford, Tumačenje kultura, Biblioteka XX vek, Beograd, 1998.
8. Gidens Entoni, Sociologija, EF, Beograd, 2003
9. Habermas Jirgen, Postnacionalna konstalacija, Otkrovenje, Beograd, 2002.
10. Hammar Tomas, Democracy and the National State, Adelrstat, Averbury, 1990.
11. Hantington Semjuel, Sukob Civilizacija, CID, Podgorica, 1998.
12. Hoffmann Stanley, Contemplorary Theory in International Relations, Prencice Hall, 1960.
13. Jovanović Slobodan, Država, BIGZ, Beograd, 1990.
14. Kasirer Ernst, Mit o državi, Nolit, 1972.
15. Kiznije Žan, Etnologija Evrope, Biblioteka XX vek, Beograd, 1996.
16. Platon, Država, BIGZ, Beograd, 1983.
17. Radaković Milovan, Politički i vojni aspekt neutralnosti, Politička revija, br.1, 2011.
18. Smit Antoni, Nacionalni identitet, Biblioteka XX vek, Beograd, 1998.
19. Stojanović Radoslav, Sila i moć u međunarodni odnosima, Radnička štampa, Beograd, 1982.
20. Stojković Branimir, Evropski kulturni identitet, Prosveta, Niš, 1993.
21. Stojković Branimir, Identitet i Komunikacija, FPN, Beograd, 2002.
22. System of Syntetic psilasophy, Principes of Sociology, Vol I-III, New York, 1876-96
23. Šulce Hagen, Država i nacija u evropskoj istoriji, Filip Višnjić, Beograd, 2002.
24. Watson Seton Hugh, Nacije i države, Globus, Zagreb, 1980.

ELEMENTS OF STATE POWER

Summary: The author analyzes the six characteristics that make state of power. These are, (1) the population of the state (its number and structure), (2) territory (size and quality), (3) economic potential and economic utilization, (4) an armed force, (5) foreign-policy flexibility, (6) national culture. In its analysis, the author analyzes the significance of these factors for large as well as small geographically and population of the state and the nation, which may also become influential umeđunarodnoj community. Such states exist, their influence in the world based on different parameters.

Key words: State, population, territory, economy, armed power, foreign policy, national culture